

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti ügyvédi egylet közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Pest, kecskeméti utca 13. szám, 1. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőkhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A büntető-jognak alapelveiről.

(Olvastatott a magyar tudományos akademiának 1868. márczius 2-án tartott ülésében.)

A büntető hatalom a büntethető cselekvényeknek meghatározása, s az azok elleni büntetéseknek kiszabása körül az emberi együttlét és az államoknak feñállása óta különféle alakban gyakoroltatott. E gyakorlat csak úgy helyeselhető, ha annak meg van *jogalapja*; mit annál is inkább megállapítani s ez által a büntető hatalomnak gyakorlatában *megnyugvást* előidézni szükséges, mint-hogy az külső szabadságunknak s egyéb jogainknak korlátozásával van kapcsolatban. E megalapításnak fontossága elismert dolog; mi okozta, hogy a büntető hatalom jogalapjának kifejtése és megállapítása körüli igyekezet régidőktől fogva a legujabbig mutatkozik; és különösen a mult századnak második felében és a jelenben, az sok kitünő bölesészeket, jogtudókat és politikusokat foglalkoztatott, kik a büntető hatalomnak jogelveit megállapítani, s így a büntető hatalmat a jognak és jogosságnak *érvényére* s méltóságára emelni igyekeztek.

Ez igyekezetnek világos tanuságai a számos *büntetőjogi elméletek*, melyek mindazonáltal az e tekintetben biztos álláspontra jutni óhajtókat még ki nem elégítik; s ez okozta, hogy a büntető jogelvek iránti *vita* még folyton tart és pedig nagyobb erélylyel és tágasb terjedelemben mint ezelőtt; miután minden létezőnek alapos és elvek szerinti vizsgálata és a tudományos ismereteknek terjesztése a mai kornak egyik kitünő jelleme.

„Miért szabad az államnak büntetni, és miként keljen annak büntetni: az újabb társadalomnak egyik legbensőbb *lelküismereti kérdése*. Még nem mondhatjuk, hogy minden megtörtént, a mi lehetséges. Sok még a teendő a végre, hogy a *büntető elméletek* végképeni megállapodásra jussanak, hogy a javító büntetés végrehajtásának viszonya a tárgyi jogossághoz pontosabban meghatározottassék; hogy a büntettnek pszichologiai és társadalmi elemei jobban megalapittassanak, és a büntetésnek alakjaival összeköttessenek.“ *Deutsches Staatswörterbuch* von Bluntsli und Brater X: 339-ik lap. A büntető jognak *alapelveiről* kérdést a tk. akademia is fontosnak tartotta, és ez okból annak megfejtését jutalom kérdés tárgyául tűzte ki; mi nekem is ösztönül szolgált: a *büntetés-jogi, elméletekről* szóló munkámnak készítésére. Legujabb időben jogügyi miniszter ur Ö excja kegyes bizalma folytán újabb ösztönt s alkalmat nyertem a büntető jognak alapelveiről elmélkedésre, ama meggyőződéstől vezetettvén, hogy *büntető törvénykönyvnek* készítésénél némi sikerrel csak úgy működhetni, ha a büntető jognak alapelvei, melyeknek e működésnél irányadóul szolgálniok kell, tisztára hozva és megállapítva vannak.

Jelenleg tehát a büntető jognak *alapelveiről* újabbi

vizsgálataim eredményét szándékozom röviden előadni; azoknak bővebb kifejtését és megállapítását máskorra halasztván. A tárgy *fontos*, s minthogy a büntető törvénynek behozatala és az ezt megelőző tanácskozás mellözhetlen, *korszerű* is. Vajha igyekezetemnek megfelelné az eredmény, vajha szerencsés lehetnék oly elveket állítani fel, melyek a jelen tudományosság állásának, a jogosság, és az emberiség ez iránti követelésének megfelelnek.

Minden emberi cselekvőség értékénél mérve mind az egyes embert, mind az emberi kisebb-nagyobb egyesületeket tekintve az emberiségnek *rendeltetése*, helyeslést érdemlő az, ha az emberiség rendeltetését előmozdítja, roszalását, ha azt akadályozza vagy lehetetleníti. Minden emberi igyekezet, tudomány és intézet csak a szerint érdemel javallást vagy roszallást, a mint az az emberiség célját elősegíti, vagy hátráltatja, lehetetleníti.

Miután az emberiség rendeltetésének *valósítása* a külön és egymástól függetlenül működő magános akár egyes, akár erkölcsi személyek által *nem eszközölhető*, ezek képtelenek levén a rendeltetésökre folytonos, békes haladást gátoló akadályokat mellözni és legyözni, az államnak szüksége kétségbevonhatatlannak mutatkozik, mint oly intézetnek, melyben a közhatalomnak vezérlete mellett egyesült erőkkel az említett akadályokat nem csak mellözni, hanem az emberiség rendeltetésének valósisítására szolgáló eszközöket megszerezni és sikeresen alkalmazni is lehet.

Az állam az emberiség rendeltetésének valósítása végett létező intézet. Az államnak e céljából következik, hogy annak *szervezete és egész működése* az emberiség rendeltetésének valósisítására irányzott legyen. Mint-hogy azonban az emberiségnek rendeltetése az egyes emberek rendeltetésének *összege*, tehát ez azzal azonos; minthogy továbbá mindenkinek joga és kötelessége rendeltetését magában létesíteni, és minden tevékenységet e célra felhasználni; midőn az egyes ember, vagy az államban létező más kisebb-nagyobb testületek cselekvőségöket az emberiségi rendeltetésben foglalt különös célokra irányozzák, ezáltal az emberiségnek közös rendeltetését is előmozditják; miből kitünik, hogy az állam céljának létesítésében legnagyobb és mintegy első sorban részt vesznek a magános egyes vagy erkölcsi személyek; hogy az állami közhatalomnak működési köre a magánosok tevékenysége által *szabályoztatik*, és ezzel megfordított arányban áll akként, hogy a hol a magánosoknak tevékenysége az emberiségi céloknek valósisításában *nagyobb*, ott az állami hatalomnak működési tere *kisebb*, hol pedig a magánosoknak említett tevékenysége *kisebb*, ott az állami hatalomnak működési köre nagyobb; ennek *hivatása* hozván magával azt, hogy a hiányzó magános cselekvőséget pótolja, az emberiségi egyes és összes céloknek létesítésére szolgál

ható eszközöket előállítsa, az azt nehezítő vagy lehetetlenítő akadályokat pedig eltávolítsa.

S ez egy *alapszabály*, mely az államnak egész cselekvőségére, s így a *büntető hatalom* gyakorlatára is kiterjed. Állításomnak felvilágosításul csak arra akarom a t. hallgatóságot figyelmeztetni, hogy a magánosra igen sikeresen működhetnek a büntettek megelőzése, akadályozása, s azoknak felfedezése és bebizonyítása körül; hogy a büntetésüket kiszenvedett és szabadon bocsátott bűnösöket illetőleg azokra felügyelve, azokat a keresetmódban segítve, és jóra intve, az államnak, büntető jogának gyakorlata körül nagy segedelmére lehetnek; s e részben is az államnak cselekvőségi köre annál szűkebbre leendő szorítva, minél nagyobb kiterjedésben közreműködnek a közbékének és jogrendnek fenntartására a magános akár egyes személyek, akár egyesületek; s ellenkezőleg: annál több leendő az állami hatalomnak teendője, minél kevesebbet tesznek e tekintetben a *magánosok*.

Az emberiségnek rendeltetése, hogy az államban valósítsák, vagy legalább megközelítsék, e végre bizonyos *intézeteknek* és állapotoknak, mint szintannyi nélkülözhetlen feltételeknek és jogkövetelményeknek kell az államban jelen lenniük és sérthetetlenül fennmaradniuk. Ilyek: a) az államnak mint egy erkölcsi *testületnek* biztos létele és háborítlan működése; tehát az állam- és kormányalaknak, az állami hatalmat képviselő és gyakorló egyéneknek sérthetlensége és akadályozatlan működése; b) a magános egyes vagy erkölcsi személyeknek biztos létele, épsége, sérthetlensége s háborítlan működése; c) a magán *tulajdonnak* megszerzése, biztonsága és használhatása; d) az erkölcsi és jogi *érzetnek* kifejtése és a mi ennek mellözhetlen feltétele: a *vallás* és az azzal kapcsolt intézeteknek épségben maradása; e) a *család* és ennek alapja: a *házasság*; f) az emberek szabad cselekvőségének egymásrai hatása, vagyis a *közforgalom* a legtágasb értelemben, s az azt közvetítő es előmozdító eszközök és módok.

Hogy az említett *intézetek* és *jogkövetelmények* az állam lételének, működésének és az emberiségi célok valósíthatásának szükséges feltételei, azt azok előtt, kik az állammal s annak az emberiség céljávali ugyanazonos rendeltetésével foglalkoznak, hosszasan bizonyítani felesleges. Elég legyen megemlítenem, hogy *állam nélkül* az emberiség céljának létesítése lehetetlen; hogy az állam főhatalom, kormány és azoknak közegei nélkül *nem is állam*, s azoknak háborítlan működése nélkül rendeltetésének meg sem felelhet; hogy az emberiség céljának létesíthetése egyesnél és társulatoknál, ezeknek épen fennmaradását, sérthetlenségét és szabad működését feltételezi; hogy a *magán tulajdon* ismét az emberi lételének és cselekvőségnek szükséges feltétele; hogy *erkölcsösség* tehát erkölcsi és jogi érzet nélkül a békés együttlét, a szükséges kölcsönös segedelem hiú remény; hogy a *házasság* nélkül nincs *család*, család nélkül pedig az állam leglényegesebb, legbiztosabb alappal szűkülöködik; hogy a *közforgalom* hiánya az emberi tehetségeket tespedésre kárkoztatja, és e tespedés egyenesen az emberiség rendeltetését gátolja.

Ezek szerint nem tagadhatni, hogy az érintettek szintannyi *szükséges feltételei* s jogkövetelményei az állam lételének és az emberiségi rendeltetés valósíthatásának; minélfogva azoknak létesítésére s épségben fenntartására az államnak kétségtelen joga és kötelessége is van. Ez alapfeltételeknek védelmeül a *büntető törvények* is szolgálhatnak, vagyis azoknak épségben tartása lehet a büntető törvényeknek is tárgya.

Ez ismét *egy alapelvet* nyújt a büntető jognak gyakorlatánál különösen annak meghatározására, hogy mily

cselekvényeket lehet büntetés fenyegetése mellett tiltani, és ha végbevitetnek, büntetni; t. i. minden oly cselekvényeket, melyek az állam lételének s működésének alapfeltételeit, jogkövetelményeit megtámadják és veszélyeztetik.

Mint hogy az államnak célja a magánosok *céljával azonos*, és az állam céljának valósítására szolgáló eszközök, a magánosok céljainak létesítésére is szolgálnak, következik: hogy a magánosok jogosan követelhetik mind amaz intézeteknek, mint szintannyi szükséges feltételeknek sérthetlen fennállását, melyek az állam létezésére megkívántatnak; és pedig annál inkább, mint hogy a magánosok jogai ama feltételes jogkövetelmények által s azok körében nyilvánulnak, vagy inkább: a magánosoknak jogai azoknak *kiegészítő alkatrészei*. A ki tehát az állam létezésével és rendeltetése szerinti működésével kapcsolt jogkövetelményeket megsérti, az sérti egyszersmind közvetve vagy közvetlenül az állampolgárokat s azoknak jogait is.

Például: a ki az államot lételében, kormányában, működésében közvetlenül megtámadja, az közvetve megtámadja és veszélyezteti a magánosoknak egész jogkörét, mi az államnak sérthetlensége által biztosított; az, *ki lop, csal*, közvetlenül sérti a meglopottnak megcsalatottnak magántulajdonhozi jogát, közvetve pedig a magántulajdoni intézetet általában, mint az állam fenntartására szükséges jogkövetelményt; *ki házasságtörést* követ el, megsérti közvetlenül a büntetlen házastársat, közvetve pedig megtámadja a *házassági intézetet*, mint az állam lételének egyik jogkövetelményét; *ki a vallást* háborítja, nemcsak a magánosokat támadja meg valláshozói jogukban, hanem megtámadja az államot is, mely lételének egyik nélkülözhetlen feltétele, tehát *jogkövetkezménye a vallás* s az azt képviselő *egyház* stb.

E felfogás szerint elejét vehetni ama *vitáknak*, melyek némely cselekvények büntethetősége körül előjönnek, mint *például* a körül: hogy a *vallás* és *erkölcsiség* elleni tettek büntethetők-e vagy sem? A mi feleletünk határozottan az, hogy igen: mert mindenkinek van joga a valláshoz, a vallási gyakorlathoz, és az állam lételének egy nélkülözhetlen *jogkövetelménye* az állampolgároknak erkölcsössége és vallásossága, és az azt eszközlő intézeteknek sérthetlensége; minden oly cselekedet tehát, mely a közerkölcsösséget, vallásosságot megtámadja, és veszélyezteti, büntetés fenyegetése mellett tiltható, és ha végbevitetett, büntethető.

Hogy az ember rendeltetésének megfelelően, szükséges, miszerint természeti tehetségeit *kifejtse, művelje*, s azokat természeti céljainak valósítása körül használja; és tagadhatlan, hogy mindenki annál könnyebben, annál biztosabban fog rendeltetésének megfelelni, minél kifejlettebbek, műveltebbek tehetségei; a műveletlen, kifejletlen szellemi tulajdonai miatt, csak egy részben és leginkább anyagi tekintetben közelíti meg rendeltetését, magosabb emberi, szellemi rendeltetése titok marad előtte.

A mondottakból a *nevelésnek*, mi a természeti tehetségeket és hajlamokat kifejteni, és az emberiség céljának létesítésére alkalmatossakká tenni igyekszik, fontossága és mellözhetlensége kitünik; mi azonban, hogy céljának megfelelően, ne legyen egyoldalú, *például* csupán a testre, vagy az értelemre, akaratra és kedélyre egyedül ható, hanem az az egész emberre terjedjen ki, és hajlamai, tehetségei között *az észnek*, mint legfőbb emberi tehetségnek vezérlete mellett, öszhangzást előidézni törekedjék; csak így lehetvén remélni, hogy az ember érző vágyait az erkölcsi törvény korlátai között fogja kielégíteni, s a törvény áthágásától magát tartóztatni.

Hogy az állam is annál biztosabban és könnyebben fog haladni rendeltetése felé, minél *miveltebbek* az állampolgárok, kétségtelen; minélfogva az államnak a műveltség előmozdítására s ennek eszközére, a *nevelésre* s a nevelési intézetekre is ki kell terjeszteni figyelmét; s a már fentebb említett *szabály szerint*, ha a magánosok a nevelés körüli eljárásban hanyagok vagy a nevelési intézeteknek előállítására elégtelenek, a magánosoknak nevelés körüli igyekezetét istápolni, hol az hiányzik, pótolni. azt minden egyoldalú káros kinövésektől megóva, az állam céljával öszhangzásba hozni az államnak joga és kötelessége. Különösen az állam figyelmét terjeszse ki arra is, hogy az állampolgárok az *állam rendeltetéséről*, fennmaradhatása és működhetése feltételeiről, ezeknek sérthetlenségéről, a magános jogoknak kölcsönös és az államban nélkülözhetlen becsléséről kitámassanak.

Az államnak működése azonban, hogy céljának megfelelően, nem egyedül az emberre közvetlen befolyást gyakorló nevelésre van szorítva, hanem többre is kiterjed. Minek oka az erkölcsi és physikai világban keresendő. Ha a nevelés mindenire kellőleg kiterjedve, s *eszményét* mindenkinél valósítani képes volna, akkor jogsérelmekről, a jogrend megzavarásától félni alig volna okunk; mert jó neveltségénél fogva mindenki az ész követelményét, mi a jogsérelmeket tiltja, követné, s a *közbéke*, kölcsönös becslés és az emberiségnek rendeltetései közreműködés uralkodnék. De miután a nevelésben nem mindnyájan, nem is oly mérvben részesülnek, mint azt a nevelés eszménye megkívánja, a tapasztalás tanúsága szerint megtörténik, hogy az önzés, önhaszonlesés, az indulatok és szenvedélyeknek árja hatalmat vesz az ész parancsain, miből a jogrendnek, jogsérelmek általi megzavarása, az emberiség rendeltetései békés haladásának akadályozása ered.

Hogy az emberiséget rendeltetésének valószínűsítésére irányzott haladásában a *physikai világnak* tárgyai, tűz, víz és egyéb oktan lények is gátolják, a mindennapi tapasztalás bizonyítja. E kétrendbeli akadályokat mellőzni a magánosok nem mindig képesek; szükséges tehát, hogy itt is az állam hatalmával közbenjárjon, és az emberi haladásnak mind az erkölcsi, mind pedig a physikai világnak lényeitől támadható akadályait mellőzni igyekezzék.

Az emberek részéről akadályokat s a rendes, békés haladásbani megzavarásokat fékezhetni *törvények* s azok érvényét biztosító *biróságok* által; melyek működésüknek közelebbi alapja és célja szerint különböző irányban tevékenyek s különféle névvel jelöltetnek, mint *polgári, büntető, rendészeti* törvények s biróságok; a *polgári* törvények és biróságok a kétségbe vont jogokat tisztára hozni s az illetőnek odaitélni; a *büntető* a büntethető cselekvényeket kijelölni, s azokat ha végbevitettek, fenyíteni; a *rendészeti* pedig a lehetséges közrendi zavarokat, jogsérelmeket, szabadságkorlátozásokat megelőzni célozván.

A physikai világ lényei részéről támadható akadályok, ha a magánosok tehetsége e végre elégtelen, az állam *felügyelete és vezérlete* alatt egyesített erők által mellőzhetők s mellőzendők. Ez utóbbi eljárás közben az államnak működése csak egyedül a *physikai lehetőség* által korlátoztatik, vagyis: az állam tehet e részben mindent, a mihez physikai ereje és tehetsége van.

Az *erkölcsi világnak* lényei, vagyis az *emberek* irányában az államnak működése korlátozva van saját rendeltetése által, mi nem egyéb, mint az emberiséget rendeltetésének elnyerésében elősegíteni, az arra törekvő magános erőknek hiányát pótolni; de korlátozva van azáltal is, hogy az emberi cselekvőséget általában tekintve,

annak a lehetséges *legnagyobb szabadság* engedendő, mint nélkülözhetlen feltétel arra, hogy mindenki rendeltetését a legtágasb mérvben valósíthassa. Minélfogva mind a magános személyeknek egymás irányában, mind pedig az államnak az állampolgárok iránt, cselekvőségeket akként kell szabályozni, hogy az egyéni szabadság minél *kevésbé megzorítást szenvedjen*, s a szabadságot megszorítóbb, tehát *szigorúbb* eszközök és módok, az emberiség céljának létesíthetése végett, ne használtassanak mindaddig, míg enyhébbek elegendők. Ez általános *szabályt* kell hogy az állam is működésében kövesse, s az állampolgárok irányában mindenekelőtt *enyhébb*, a szabadságot kevésbé korlátozó eszközöket alkalmazzon: a szigorúabbakhoz, a szabadságot nagyobb mértékben korlátozókhöz csak akkor folyamodjék, ha amazok nem elegendők. (Vége köv.) CSATSKÓ IMRE.

Adatok és eszmetörédek a polg. házasságról.

(Folytatás.)

Az ekként megcsonkított törvényjavaslat 1860. februar 18-án a követek házába jutott, a bizottság által a mint már 1859-ben történt, elfogadásra ajánlatott, mi ugyanazon évi márczius hó 27-én a ház nagy többsége által meg is történt.

Azonban az urakháza az előbbi tárgyalások alkalmával kitűzött irányához szoroson ragaszkodva, és bizottságának újból nyilvánított ellenzésére hajtván 1860. máj. 7-én tartott ülésében az előre bocsátott beható tárgyalások folytán a polgári házasságot megengedő §§-okat tüzte ki szavazás tárgyul, a módzatokról szólók feletti további szavazást ezek eldöntésétől tévén függővé.

Az 1. §. mely a házasság polgári érvényességét a lelkész általi összeadástól feltételezi, semmi ellenzésre nem talált; de a 2-ik, mely szerint a házasság polgári érvényessége a biró előtt tett házasságra lépési nyilatkozat által is megalapítható — névszerint szavazás utján 87 szavazattal 21 ellenében elvettétvén, a szavazás alkalmával jelen volt igazságügyminiszter kijelentette, hogy miután a szavazás eredménye szerint a törvényjavaslatnak nemcsak egész I. czime tekintendő elvetettnek, hanem azon idő szerint a kormány a tárgyalások további folytatására semmi sulyt nem fektet; tekintve továbbá, hogy a követek háza a törvény javaslatot egy egészszé tekinti, mi annak egyes részei feletti szavazást kizárja: indittatva érzi magát kinyilatkoztatni: hogy a kormány a tárgyalás folytatásának semmi értéket nem tulajdonít.

A küzdelemteljes tárgyalásoknak ekkint megszakított fonalát az új igazságügyminiszter Bernath az 1861-ki országgyűlési idény elérkeztekor újból felfogta, és eredményre vezetni iparkodott annyival inkább, mivel az említett országgyűlést megnyitó trónbeszédben a házassági jognak reformja a törvényhozás legfontosabb feladatai egyikéül jeleztetett, és e feladat megoldása sürgős szükséggé vált; de elődjénél nem több szerencsében részesült.

Mert az általa az urakházában előterjesztett törvényjavaslat ugyanaz volt, melyet már a követek háza elfogadott; az urakháza azonban ugyan azon indokokból, melyekből előbb indult ki; sőt már arra is kezdett építeni, hogy az összeütközések száma az egyházi consistoriumok által időközben tanusított engedékenyebbség folytán alább szállott; a petitiók száma pedig, melyek a polgári házasság életbeléptetése ellen voltak irányozva, növekedett.

A beterjesztett törvényjavaslat az urakházának bizottmánya, és az előzményekhez szoroson ragaszkodó véleménye folytán 1861. márczius 11-én került tárgya-